

KULTÚRSZERVEZKEDÉS

Írta: Dr. Stern Lázár

Az utolsó évszázadok folyamán az európai államok fejlődése nyílegyenes vonalban a nemzetiség kialakulása jegyében történt. Az államhatárookra tekintet nélküli régi törzsi kapcsolatok helyébe az egy állam határaiba koncentrált, nemzetiséggé alakuló lakosság lépett.

Ahány állam, annyi nemzetiség. Az államok harca, versengése és győőlete azonosult a nemzetiségek versengésével. Politikai ellentétek faji ellentétekké váltak.

Ez a mai Európa végzete. Az államok közti ellentéteket, a politikumot enyhíthetik a helyzet mindenkori alakulásai, gazdasági és kultúrigények hasonlóságai, összhangba csengésük, de a nemzetiségek ellenszenvéhez – mely egyének lelki komplexumából tevődik össze – nehezebb férközni. Ezért az a történelmi jelenség, hogy az államok közeledése után is változatlanul megmarad a népek ellenszenvé. Ennek megszüntetéséhez az egyéni érzelmek átalakulása szükséges. Ezer apró tény, a mindennapi élet állandó érintkezései, lassú átszokás más érzelmekhez, alakíthatják át a múltból öröklött, elválasztó nemzetiségi érzést a közös emberi érzésévé.

A jugoszláviai kisebbségeknek feladata ezt a munkát végezni. A jugoszláviai magyarság minden kultúrmozgalmának, ideértve a gazdaságát is, mindig tekintettel kell lenni a többség mentalitására. Saját kultúrtradícióinak, sajátosságának méltó megbecsülésével, rokonszenves megértéssel kell közelednie a többség tisztés, ősi tradíciókon alapuló lelki összetételéhez, és végeznie a történelem által rámért feladatot, és az idők meghozzák a kölcsönösséget, a mi életünk, a mi tradícióink megbecsülését és az elkülönülési szellemnek a közös emberivé való átalakulását.

Nem kell hangsúlyoznom, hogy a magyarság törekvése ezek szerint összhangzatos az állam általános kultúrcéljaival, és a magyar népiség megmaradását és fejlődését szolgálja. Amint minden fizikai energia a világegyetemhez illeszkedik, úgy minden lelki energiának a maga kis kozmosza, az államba szerveződött társadalom egészéhez kell illeszkednie. Minden nemzetiség lefolyt élete ered-

ményeül kitermelt, külön fajtájú, eleven energiát jelent az összesség javára, az élet és cselekvőség, bár más változatú, de azonos célú felfogását. Ezen sokfajta energiának egységbe olvadása, mindenki boldogulásának leghatalmasabb, minden mesterkéeltségtől távol eső, legtermészetesebb megnyilvánulása.

Nagyon mély értelme van az Unius linguae regnum imbecille est Szent István-i mondásnak. Ahol a sors többnyelvű népet sodort és rendelt közös életre, ott szükség van mindegyik nép nyelvére. Nyelvében gondolkodik az ember, a nyelv jelenti magát az életet, és a nyelv lekicsinylése a gondolkodás és az élet lekicsinylését is jelenti, ami a lakosság illető rétegének teremtő és dolgozó erejét sorvasztja el, ami senkire sem lehet kívánatos.

A gazdasági kérdésekkel kell kezdenem, mint amelyek legkevésbé szolgáltatnak okot félreértésre, és leghamarabb találunk megértésre a nép minden rétegénél, a nehéz gazdasági helyzet osztályosainál.

Közkeletű igazság a ma gazdasági krízise, a földművesosztály nehéz helyzete. Áll ez a magyar kisebbség gazdaságára és a földművelőre is. A ma gazdaságának szükségszerű irányzata a kisgazdaságok tömörülése nagyobb gazdaságba, szövetkezetek formájában. Nem hisszük, hogy a tisztán gazdasági célokra szorító magyar szövetkezeti mozgalom, mely szerény keretek között a lakosság egy részének gazdasági érdekeit van hivatva előmozdítani, meg nem értéssel találkozna, hogy állami érdekek követelnék, hogy a szegény magyarság továbbra is szegény maradjon. Az állam érdeke éppen az ellenkező, az, hogy a lakosság minden rétege önjerejéből vagyonosodjék, és ne szegényedjék. A politika át van itatva a közös emberinek annyi átértésével, hogy nem nézheti rossz szemmel a lakosság bármely részének jobb sorsra törekvését.

A német kisebbség Bauernhilfe mintájára gondolok, ez természetesen nem zárna ki a nem földműves foglalkozásúak szövetkezetbe tömörülését sem. A földművességnél kellene kezdeni, meg kellene alakítani a magyar falvak bevonásával a vezetésre hivatott központot, melynek feladata lenne minden magyar faluban, melyben a föltételek megvannak, falusi beszerzési, értékesítési, fogyasztási és hitelszövetkezetet alakítani. Egymással állandóan érintkező hálózatot képezne az egész. A fiókok igényeiket és szükségleteiket rendszeresen közölnék a központtal, mely minden adat birtokában ítélné a teljesítés kívánatossága, lehetősége, sürgőssége és azon sorrend fölött, melyben az igények teljesítendőek. Felölelné az összes belföldi magyarságot, tekintet nélkül arra, hogy az ország mely vidékén lakik. Meg kellene mindent tenni arra nézve is, hogy az állami költségvetésben szövetkezetek segélye címen szereplő összegből a kisebbségi szövetkezetek is részesedjenek. A politikum teljesen ki lévén zárva, a kezdeti nehézségek és gyanakodás leküzdésére követeljük magunk a megfelelő ellenőrzést, de nem az amúgy is csekély anyagi eszközök felett rendelkező szövetkezetek terhére. Miként legyen a központ s a fiókok hatásköre elhatárolandó, valamint a többi elmellőzhetetlen részletkérdésre ezen a helyen nem terjeszkedhetem ki. Ezek tapintatos és helyes megoldása csak az alakítás munkájában részt vevő gyakorlati és higgadt szakférfiak feladata.

Ezzel párhuzamosan folya le a Közművelődési Egyesület vezetése alatt a kulturális tevékenység, amely felölelné az anyanyelv megőrzését és fejlesztését, a népszokások ápolását, az irodalom és művészet támogatását, írók és művészek kiválóbb műveinek ismertetését, műveik bemutatását. Ehhez járulna a közreműködés minden a magyarságot érintő kultúrkérdésnek a magyarság előnyére szóló megoldásában. Kiterjedhetne az szegény sorsú, jó előmenetelű, közép- és felsőiskolai tanulók támogatására, ösztöndíjak alapítására, internátusok felállítására.

Meg kellene teremteni a magyar, a csehszlovák és a román–magyar irodalmak között fennálló kapcsolatot olyformán, amint a csehszlovák–román és magyarországi magyar irodalmak között máris fennáll.

A szervezés módja nagyjában ugyanaz lehetne, mint a gazdasági szövetkezeteknél. Az irányító központ mellett működnének a városi és falusi fiókok. A központnak azonban valóságos központnak kellene lennie, mely irányítaná a jugoszláviai összmagyarság kultúrmozgalmát.

A fiókok és központ érintkezésének éppoly belsőnek kell lenni, mint a gazdasági szövetkezeteknek. A központi irányítás pontossága még jelentősebb, és ezen irányítás súlyának, állandóságának, a kapcsolatok közvetlenségének lehetővé és kézzelfoghatóvá tétele végett szükséges lenne, ha a központ értesítő adna ki a jugoszláviai magyarságot érdeklő, az országban történt minden kultúreseeményről, és ugyanazon szempontból nagyon kívánatos lenne, ha úgy a központ által rendezett előadások egy része, mint a közgyűlések időközönként egyes jelentősebb fiók székhelyén lennének megtartva.

Nem térhetek ki a szláv és magyar kultúregyesület érintkezésének kérdése elől. Tudom, hogy a múltban történtek ily irányú, kudarccal végződő kísérletek. De az a meggyőződésem, hogy ezt újból meg kell kísérlni, bár más bázison és más elképzelések formájában. A nemzetközi kultúréletben bevált csereelőadói intézményre gondolok, esetleg közösen megrendezendő ünnepélyekre. Talán megtalálhatnók a kapcsolatot a Maticával és más kultúrintézményekkel, hiszen az ezer évig együtt élő népek lelkének a közös múltban gyökeredző számtalan közös vonása van. Minden kultúregyesületet érdekelne ezek felderítése, és milyen sokkal járulna ez hozzá a megbéküléshez, lelki hasonlóságok felfedezéséhez. Alkalmas, a nyelvekben teljesen otthonos előadókban nem lenne hiány, szláv felolvasó magyar nyelven tartana előadást valamely magyar kultúregyesületben, és megfordítva.

Tudom, sok nehézségbe ütközik ennek megvalósítása, de csak a formákban. Nem hiszem, hogy a lényegben meg nem értéssel találkozni, hiszen mindkét népfajt érdeklő, a kultúra pártatlan megítélése alá kerül, a múltból aknázott kultúréleti kérdésekről lenne szó. És ha közszólam szerint a kultúra mindenütt egyesít, mért szerepelne válaszfalként éppen nálunk?

A formaságok és érzékenységek megoldására pedig mindkét oldalról elég számban vannak elfogulatlan, bátor és gyakorlati kiválóságok, akik bizonyára meg tudnák oldani ezeket a kérdéseket.

Minden intézmény alkotásánál és életben tartásánál anyagi kérdéseket is meg kell oldani. A magyar társadalom áldozatkészségét életébe mélyen vágó ezen szervezkedés nagyon igénybe fogja venni rendszeres, szakadatlan áldozatkészségét. Ha ez az áldozatkészség bármily oknál fogva is – hiszen oly szegények a magyarjaink – elmaradna, úgy, sajnos, minden igyekvés meddő maradna. Pedig régi igazság, hogy csak az veszett el örökre, amiről magunk mondottunk le. A történelem pedig nem kérdezi a lemondás okát, és csak a tények alapján méri ki mindennek végétét.